

Een bewogen beweging

1917 - 1977 Gemeentedagbeweging - Elspeetse Vereniging - Gemeenschap voor Doopsgezind Broederschapswerk, zestig jaren bewogen beweging.

Een beweging van mensen die zich geïnspireerd wisten door hun Heer en het Evangelie. Hieronder het verhaal van de verschillende perioden van deze beweging geschreven door vijf mensen uit de velen die door hun liefde en inzet de geschiedenis van deze beweging hebben gemaakt.

DE GEMEENTEDAGBEWEGING

Het was 12 april 1917, dat te Barchem de eerste overleggingen plaats vonden. Levendig zie ik dat eerste begin nog voor mij. Prof. Roessingh deelde des ochtends na de lezing mede, dat ds. T. O. Hylkema de Doopsgezinden die aanwezig waren uitnodigde met hem des namiddags een korte wijle bijeen te komen. Ten getale van tien klommen wij na den maaltijd naar de lezingzaal op den berg en zaten wij neder in een hoek aan het raam. Bescheidener begin is nauwelijks denkbaar. Daar werd niet luid gesproken. Groote leuzen werden niet aangeheven. Daar was geen geestdrift zichtbaar. Maar in enkelen was een ernstig besef. Wij moeten wat doen voor onze broederschap. Wij moeten en wij kunnen. Wij zijn daartoe ook gehouden. Wij zijn verplicht door te geven wat wij op Woodbrooke en te Barchem ontvangen hebben. Wij weten van godsdienstige ervaringen, die wij rekenen tot het beste en hoogste wat kan huiveren door het mensenhart.

Na de eerste besprekingen te Barchem volgden de beraadslagingen eener uitgebreide commissie te Utrecht. Een oproep werd verspreid. Van meerdere zijden werd warme instemming betuigd. Ook andere klanken lieten zich hooren. Van 2 tot 4 Augustus had de gemeentedag plaats. Blijvend betaamt ons erkentelijkheid jegens den kerkeraad te Utrecht, die zijn kerkgebouw voor ons openstelde.

Waarom werd deze gemeentedag bijeen geroepen? In de statuten der vereeniging is later als doelstelling geformuleerd: het persoonlijk

godsdienstig leven en het gemeentelven in de doopsgezinde gemeenten in Nederland te versterken. Dat is het doel vanaf den beginne geweest. Doch was dit noodig? Mochten deze tien te Barchem zich daartoe opwerpen? Waren daar geen personen en lichamen, die deze belangen zochten te behartigen? Sloot hetgeen te Barchem werd beraamd niet in zich critiek op de bestaande broederschap? En was deze critiek gerechtvaardigd?

Dat daar in de besprekingen op 12 April 1917 te Barchem een critische noot meeklonk ontging den aanwezigen niet. Daarom was de toon der besprekingen heel ernstig. Beseft werd, dat deze onderneming niet overal in den lande met instemming zou worden begroet. Daar zouden zijn, die haar toejuichten. Ja! dat is noodig. Hier wordt de vinger op een wonde plek gelegd. Daar zouden stellig ook zijn die deze aanraking zeer pijnlijk zouden ervaren. Daar zou geroepen worden: Laat af! Houdt uwe handen terug! Wij wenschen niet, dat gij zult onderneemen en voortzetten, wat niemand u gevraagd heeft".

Het worde ronduit erkend, dat daar in de gemeentedagbeweging vanaf den beginne is geweest het element van het critische. Dat is niet het voornaamste geweest. Dan zou de gemeentedagbeweging als een stroomvuur zijn uitgedoofd, gelijk aanvankelijk meerderen verwachtten. Het zwaartepunt lag aanstonds elders. Waardevoller elementen zijn in de structuur der gemeentedagbeweging aan te wijzen. Maar het critische was er ongetwijfeld. Dat viel het eerste op en wekte de eerste reactie.

Een tweede kenmerk, dat samenhangt met het critische element in de gemeentedagbeweging is, dat door haar zich openbaarde een onderstrooming in de broederschap, die tot dusverre het orgaan had gemist om eigen overtuiging kenbaar te maken.

In Doopsgezinde Bijdragen van 1919 merkt Dr. A. K. Kuiper op, dat op den derden algemeene gemeentedag een meer Christocentrische gezindheid tot uiting kwam dan over het algemeen in onze broederschap werd vernomen. Dr. Kuiper wijst er echter met nadruk op, dat het geenszins de bedoeling was, in de commissie voor gemeentedagen een soort rechtsche concentratie tot stand te brengen. Hier heeft wel eens een oogenblik gevaar gedreigd. Afgewezen door de leidende figuren in de broederschap en toegejuicht door een rechts georiënteerde minder-

heid, heeft de gemeentedagbeweging de verzoeking gespeurd zich met de laatste groep te vereenzelvigen. Zij heeft het echter ook altijd weer beseft, dat dit zou zijn verloochening van eigen afkomst en beginsel. Dat een onderstroming in onze broederschap, die als een rudiment van het verleden tot afsterven naar veler meening voorbestemd, in de gemeentedagbeweging tot krachtiger levensontplooiing mocht komen is echter onloochenbaar. Het is een der elementen, die de beteekenis van de gemeentedagbeweging vormen en waarnaar haar waarde hooger of lager kan worden aangeslagen naar gelang van den aan te leggen maatstaf.

Vanzelf leidt deze beschouwing tot wat een derde kenmerk der gemeentedagbeweging heeten mag: het ondogmatische. De studenten te Woodbrooke leerden verstaan, dat er nog andere theologie en andere vroomheid zijn dan het liberalisme van de tweede helft der negentiende eeuw, dat in onze Nederlandsche broederschap zoo groote plaats verworven heeft, Zij leerden andere geloofservaringen kennen en eerbiedigen. Hun blik werd verhelderd. Hun gezichtseinder werd verruimd. Hebben wij Doopsgezinden in Nederland thans werkelijk het culminatiepunt van christelijk geloofsleven bereikt? Of is dit twijfelachtig?

Ondogmatisch is de gemeentedagbeweging geweest. Zij heeft het bestaan rechts georiënteerden onder ons voor geheel vol aan te zien. Maar nooit is iemand om zijn overtuiging uit de gelederen der gemeentedagbeweging geweest. Indien iemand wat kon bijdragen voor versterking of vermeerdering van het godsdienstig leven onder ons dan werd hij gaarne tot medewerken uitgenoodigd, onverschillig hoe zijn denkwijze of dogmatisch dialect mocht zijn.

Nevens het ondogmatische is een vierde kenmerk van de gemeentedagbeweging het nadruk leggen op de overlevering. Ondogmatisch is ruim, onbegrensd. Maar de belijning der gemeentedagbeweging was niet vaag of zwevend. De beginselen der oude Doopsgezinden zijn dikwijls onder de Protestanten miskend. Men sprak van deformatie naast reformatie, van vervorming nevens hervorming. Onze vaders hadden voor hunne beginselen alles veil. Maar ons begon van lieverlede de meening vertrouwd te worden, dat vele groote mannen in de zestiende eeuw hebben gebouwd aan den geestelijken tempel der menschheid, doch dat de stichters van onze broederschap niet veel meer waren dan houthakkers en waterdragers bij het heiligdom.

Onze gemeenten willen zijn reïnculturen van oorspronkelijk christelijk leven. Dat zijn zij geweest. Dat kunnen zij opnieuw worden, meer en meer. Waar is een andere historische organisatie aan te wijzen, welke meer daarvoor geschikt is? Hier ligt de onweersprekelijke rechtvaardiging van bestaan en van voortbestaan onzer gemeenten. Daarom wil de gemeentedagbeweging niet liquidatie onzer gemeenten, maar herstel en versterking van het besef hoe groote waarde het pand van de voorgeslachten verworven voor ons heeft en hoe groote verantwoordelijkheid wij hebben, dat het niet verloren moge gaan.

Daarom bezint de gemeentedagbeweging zich op het fundament der gemeente, dat naar Menno's woord is: Jezus Christus. Daarom wordt in gemeentedagkringen bijbelstudie bevorderd en aangemoedigd. Hier wellen de bronnen voor het eeuwige leven. Hieruit worden geput de krachten die de gemeente tot frisch en krachtig bloeiend leven brengen. Niemand kan een ander fundament leggen. Dit is de historische hoeksteen van ons geloof.

Onze gemeenten zijn van ouds leekengemeenten geweest. Wij weten echter, dat er een tijd is aangebroken, dat voor alles noodig was de opleiding van theologisch gevormde voorgangers. Wat de Amsterdamsche kweekschool voor onze broederschap heeft beteekend, wordt niet licht overschat. Maar haar oorspronkelijk karakter hebben onze gemeenten in de negentiende eeuw hierdoor ingeboet, meer dan noodig schijnt, indien wij zien wat de Quakers in Engeland nog steeds zonder predikanten geestelijk beteekenen. Daarom werd de eisch ingescherpt, dat allen verantwoordelijk zijn voor het godsdienstig leven en zijn ontplooiing. De leek moet van den achtergrond weer naar voren treden. Niet allerwege heeft deze oproep weerklink gevonden. Toch is daar, eerst wat schuchter maar van lieverlede met meer zelfvertrouwen, door de leeken deelgenomen aan allerlei gemeentedagwerk van godsdienstig gehalte. Gehoopt en verwacht mag worden, dat in deze tien jaren nog slechts eerstelingen zijn geoogst, waarop welhaast een rijke overvloed mag volgen.

Het laatste der kenmerken van de gemeentedagbeweging is hiermee reeds benaderd. Daar is ook geweest de opbouw. In de rede op 2 Augustus 1917 was dit reeds duidelijk uitgesproken, waar getuigd werd van ons geloof, dat er met ons velen aan den arbeid zouden willen gaan. Deze verwachting is niet beschaamd. Daar is veel arbeid ondernomen, uitgaande van het centrum der commissie voor gemeente-

dagen. Indien op de algemeene arbeids-samenkomst de secretaresse haar jaarverslag voorleest, dan is het een kleurige wapenschouw. Met vroolijke marschen defileeren de arbeidsgroepen. Hoog worden de banieren opgeheven. Het is een lange stoet. En de toeschouwers komen jaar op jaar onder den indruk. Hoe hebben wij het vroeger zonder dit alles gedaan!

Uit: "Onze eerste tien jaren — - 'Herdenking' door ds. C. Nijdam (overl..)

DE ELSPEETSE VERENIGING

1 Juni 1925 ,tweede Pinksterdag, schreef ik in een dagboek in de Scheveningse Gevangenis: "Vandaag is het broederschapshuis geopend. Daar zal wel belangstelling zijn geweest op de Veluwe heide. Dat er versterking van de broederband mag worden gezocht". Nu in 1976 kan ik getuigen dat die versterking tot een werkelijkheid werd in de komende jaren. De Vereeniging van Gemeentedagen werd later de Elspeetse Vereniging.

In de jaren 1926-1927 werden de grote bijeenkomsten nog in Lunteren gehouden in de gebouwen van de Zendingstudieraad. Voor ons jongeren was Lunteren een begrip. Daar trokken we heen - om de jongerendagen te beleven; want de Gemeentedagbeweging, de Elspeetse Vereniging, had ons inziens alles in de broederschap tot leven gebracht.

De vraag of er een Doopsgezinde Jongeren Beweging moest komen en of dit niet te erg begrensd was, werd hevig besproken in het maandblad "Brieven", met zijn onvergetelijke redacteur Ds. J. van Brakel, toen nog op Ameland. Later Ds. W. H. toe Water en tot slot Ds. A. H. A. Bakker. Wat hebben deze mensen moeten passen en meten om in de weinige bladzijden hun toegemeten, al het nieuws te vermelden van al die gemeentedagen; gewestelijke gemeentedagen; de jongerendagen; de Doopsgezinde Jongeren Bond (D.J.B.) en de kampen van de Algemene Kamp Commissie (A. K. C.); de Friese Doopsgezinde Jongeren Bond (F.D.J.B.) en de Friese kampen; de Arbeidsgroep tegen de krijgsveld; de zending; bijbelstudie; geheelonthouding; Evangelie en

Maatschappij; godsdienstige muziek; en bovenal het Broederschapshuis.

In de Elspeetse Vereniging bruiste het van leven, toen ik in november 1925 uit de gevangenis kwam. Zelf lid van de jongerenkring Zaandam-Oost, werd ik meegetrokken in al het werk. Overal moest je belangstelling voor hebben. Als jongere eerst de strijd of de Doopsgezinde Jongeren Bond er wel of niet moest komen. Er was ook een Vrijzinnig Christelijke Jeugd Centrale. Het Doopsgezind-eigene gaf de doorslag en in mei 1926 werd in Lunteren de geboorteaangifte van de Doopsgezinde Jongeren Bond aan de secretaresse van de Elspeetse Vereniging, mej. M. Ens, overhandigd.

Op alle mogelijke wijzen werd geprobeerd aan het leven in de navolging van Christus gestalte te geven. In de Elspeetse Vereniging kwam al dat nieuwe leven samen. Tot aan de tweede wereldoorlog was voor mij de Elspeetse Vereniging het Centrum waarin alle geestelijk leven samen werd gebracht.

Voor het leven in onze broederschap is de Elspeetse Vereniging een grote zegen geweest. In de "Brieven" werd alles gespuid en alles geplaatst. Soms schreven we al te lange artikelen en onze redacteurs moesten op beperking aandringen. Een steunfonds voor "Brieven" werd opgericht, opdat men met extra dikke nummers zou kunnen komen. Hoe sterk de indruk van bijvoorbeeld een jongerendag is geweest, bemerkte ik in augustus van dit jaar - voordat me het verzoek bereikte om duizend woorden te schrijven over de Elspeetse Vereniging - toen ik van ons werk vertelde aan een zieke gelovige zuster die van het leven afscheid ging nemen. Ik vertelde haar van een hoogtepunt in mijn Godsbeleven op een mooie avond, toen Ds. Leistra met ons een boek had besproken van Anker Larsen getiteld: "Martha en Maria". Hoe geweldig dit was geweest en wij samen het lied zongen: "Leid door de zwarte nacht, die om mij is, -- mijn Licht mij voort." Hoe dit gebed een stempel drukte op ons leven. Toen las ik haar het lied voor en we baden samen nu zij het zo moeilijk had.

In de Elspeetse Vereniging waren we sterk bewogen door de wereld om ons heen. Op onze gemeentedagen, in onze Broederschapsweken (ja, die waren er echt), werden de dingen besproken van de tijd waarin we leefden. Fel bewogen maakten we het opkomend fascisme mee met al zijn facetten en ook dat werd besproken. Wij zagen, ja

voelden de oorlog aankomen. De werkgroep tegen de krijgsdienst gaf haar boodschappen uit en wakte op tot bezinning.

Op de Algemene Arbeidssamenkomsten, waar de vertegenwoordigers van de diverse groepen in de Elspeetse Vereniging bij elkaar kwamen, werden steeds alle belangen besproken. Een enorme broederen zustergemeente werd daar gevormd. Later kwam ik in het bestuur van de Elspeetse Vereniging, ik herinner me dat we elkaar zo goed kenden, dat Wim Fleischer, na Frits Kuiper voorzitter geworden van de Elspeetse Vereniging, de jassen bekeek en dan feilloos wist wie er al waren.

In deze jaren voor de oorlog waren nog weer enkele groepen ontstaan zoals de Gemeenschap van dienende Arbeidsters en ook een Commissie voor Crisiswerk, die menige week organiseerde in de Broederschapshuizen voor hen die onder de voortdurende crisis leden. In 1940, kort voordat de oorlog uitbrak, ontstond de Werkgemeenschap van Quakers en Doopsgezinden, die later, werd de Werkgemeenschap van Doopsgezinden en geestverwanten, welke tot 1946 functioneerde.

In 1941 schreef ik enkele brieven om iedereen op te wekken lid te worden van de Elspeetse Vereniging. Daar toch klopte het hart van de Broederschap. Wij zochten en vonden elkanders steun in de moeilijke oorlogsdagen. De hele oorlog waren er contacten. Ik weet nog dat we in juni 1941 een Algemene Arbeidssamenkomst op Fredeshiem hadden. Er waren mensen uit negen à tien commissies. In de "Brieven" had ik over de Elspeetse Vereniging gesproken als het zuurdesem en ik zie nog een groep van onze mensen staan die me ontvingen onder de roep "Het zuurdesem" en mijn reactie weet ik ook nog: "Zo is het toch, de Elspeetse Vereniging is het zuurdesem, het doordringt onze broederschap. Overal zijn de sporen merkbaar."

In 1941 en 1942 werden plannen gemaakt voor conferenties, kampen en gemeentedagen. In 1941 lukte dat nog een beetje, maar later is daar toch niet veel meer van terecht gekomen. Maar door de Werkgemeenschap van Doopsgezinden en Geestverwanten weet ik dat het zuurdesem werkte, de gehele oorlogstijd door. De werkgroep tegen de krijgsdienst was geruisloos ontbonden. In de Algemene Arbeidssamenkomst van juni 1941 werd als nieuwe taak gezien: "het Evangelie van Jezus Christus bekend te maken onder de zo talrijke van het Christendom vervreemden. Tot zegen ook voor onze broederschap zelf." Mogen we deze opdracht nog steeds tot de onze rekenen.

Cor Inja

DE GEMEENSCHAP VOOR DOOPSGEZIND BROEDERSCHAPSWERK

De Gemeenschap voor Doopsgezind Broederschapswerk (G.D.B.) in de eerste decennia na de oorlog. Wat heeft deze periode nu nog te zeggen?

In het begin was er het idealisme van na de oorlog - er zou zoveel anders moeten worden - samenwerking was nodig om veranderingen tot stand te kunnen brengen. Zo ook in onze broederschap. Maar niet altijd realiseerde men zich, dat samenwerking betekent iets van eigen identiteit - van eigen speciale werkwijze los te laten ten bate van het samen communiceren en werken met anderen in het grotere geheel. En ook al realiseerde men het zich, dan was er niet altijd de bereidheid daartoe.

Gewerkt - dat is er. En dan denk ik aan "medewerkers" (zoals we de leden van de G.D.B. plachten te noemen) in organisaties en tehuizen en instellingen, die hun liefde en zorg en een groot deel van hun vrije tijd gaven aan dit werk. Ik noem maar enkele namen: mevrouw Bennema-Feenstra, mevrouw Mentinckberg, H. Deinum, D. Richards, W. Noort, G. J. A. van Staden en echtgenote, N. v. d. Zijpp, C. H. Blaauw, W. Fleischer, S. Wagenaar. Deze opsomming is verre van volledig; het zijn slechts enkele namen uit de grote groep, die bij u wellicht herinneringen oproepen - herinneringen aan persoonlijke vriendschap - aan conferenties en gezamenlijke besprekingen - aan toewijding - aan grote en kleine problemen.

In de eerste jaren waren we bezig met het organisatorisch herstel en het zoeken van een koers voor de G.D.B. - de grote parapluie, waaronder alle commissies en instellingen binnen de broederschap met elk één lid in de Algemene Broederschapswerk Commissie waren vertegenwoordigd. De functie van de G.D.B. was vooral een coördinerende. Op de jaarlijkse Algemene Arbeids-Samenkomst (de ledenvergadering) ontmoetten elkaar diegenen, die op verschillende "fronten" in de Broederschap werkzaam waren en men herkende in elkaar dan weer een gemeenschappelijke identiteit, gemotiveerdheid en bereidheid tot inzet.

De activiteiten lagen op velerlei terrein. Ik noem er enkele, die bij de lezers herinneringen zullen oproepen:

Gemeenschapsweken (oorspronkelijk opgezet voor de door de crisis getroffen)

Kerkeraadsledenconferenties;

Gestudeerdenconferenties (de Slimpies - later gewijzigd in studieconferenties);

Studentenconferenties;

Retraites;

Gezinsweken (enigszins geprogrammeerd gezinsverblijf in broederschapshuizen);

Broederschapsweken;

Winterconferenties en conferenties voor geloofsbezinning.

Er werd ontstellend veel vergaderd, omdat zoveel moest worden georganiseerd. Er was vreugde over goed geslaagde initiatieven, maar teleurstelling over teruglopende belangstelling voor diverse conferenties. Het besef groeide dat de bakens misschien wel dienden te worden verzet. Welke weg moest de G.D.B. betreden, opdat zij in belangrijke mate zou kunnen bijdragen aan zowel versterking van persoonlijk geloofsleven als gemeenteleven.

In de broederschapshuizen beleefden de gasten iets van een kerngemeente. De G.D.B. trachtte jaren achtereen hen te bereiken met een kerstgroet en uitnodiging tot deelname aan het conferentiewerk. De behoefte aan een contactorgaan werd groter. De "Brieven" werden te duur en bereikten alleen de leden. Na vele besprekingen kwam er als inlegvel van het Algemeen Doopsgezind Weekblad "Fundament en Bouwstenen" - tienmaal per jaar. Alle A. D.W.-lezers konden meedenken en reageren. Ontsteltenis bij redactie en broederschapswerkcommissie als er eens een reactie kwam die verkeerd viel. Kennelijk waren we nog niet veel gewend in het accepteren van een frank en vrij uitgesproken opinie die van de algemeen gangbare afweek!

Er kwamen nieuwe initiatieven en nieuwe medewerkers aan het gesprek onder de grote G.D.B.-parapluie: Emigratiecommissie – Doopsgezinde vrijwillige hulpdienst met hulpwerkkampen in binnen- en buitenland; de Ecclesiologische studiegroep "Geloven en werken" met in totaal drie publicaties, waarvan de eerste (Doopsgezind belijden nu) wel rimpels in de kalme Doperse vijver veroorzaakte, maar een tweede druk beleefde; de werkgroep voor vriendschap met Israel, waarachter u mede de persoon van de vroegere voorzitter van de Elspeetse Vereniging - ds. F. Kuiper - 'kunt vermoeden. Er werd een jeugdwerkinstruc-

trice aangesteld, waarmede een andere discipline zijn intrede deed in de gelederen van de Doperse vrijgestelden. Er ontstond de behoefte aan een broederschapshuis in Zuid Nederland; Heerewegen in Zeist deed dienst als bijbelstudiecentrum en vredescentrum. Uit deze onvolledige opsomming van feitelijkheden blijkt al hoe er vergaderd werd - gesproken - en ontzaglijk veel genotuleerd.

Maar geleidelijk aan komt er uit de notulen en gegevens naar voren de aarzelende gedachte over een nieuwe wijze waarop de G.D.B. in deze veranderende tijd gestalte zou kunnen geven aan de eigen opdracht om 'bouwend op het in Jezus Christus gelegde fundament het persoonlijk godsdienstig leven en het gemeentelven onder de Doopsgezinden te versterken".

Er zijn drie lijnen te ontdekken:

1. De broederschapshuizen - ontstaan mede uit een behoefte aan conferentiecentra en ontmoetingsplaatsen - kregen meer en meer een recreatieve functie, waar in Doopsgezinde sfeer contact met het evangelie mogelijk was. We beleefden de verschillende aanzetten tot herstel van oorlogsschade en renovatie - de overgang van het lampetkantijperk (stenen binnen - emaille buiten) naar de eerste koude kranen op de kamers. Er is tijd en energie besteed aan het werk in deze huizen door alle vrijwillige medewerkers. Heel geleidelijk ontstond er bij de beheerscommissies van de huizen de bereidheid het algemene broederschapswerk financieel te steunen.
2. Na aanvankelijk de periode van organisatorisch herstel verloor de G.D.B. langzamerhand de functie als conferenties en broederschapsweken organiserend orgaan. Oude leden gingen - er kwamen niet altijd nieuwe voor in de plaats. De G.D.B. ontwikkelde zich tot een dienend orgaan voor de gehele broederschap. Getuige hiervan was bijvoorbeeld de uitgave van "Fundament en bouwstenen" en de organisatie van bijvoorbeeld conferenties voor speciale groepen in de broederschap, waarbij het, accent meer lag op training en bewustwording, dan op de ontmoeting - bijvoorbeeld kerkeraadslidenconferenties. Gezegd moet worden, dat de ontmoeting uiteraard altijd wel een heel belangrijk element is gebleven.
3. De oude negentiende eeuwse vormen van het gemeentewerk konden niet ongecorrigeerd gehandhaafd blijven, maar de vorm en de methodiek van het gemeentewerk diende te worden aangepast aan de behoeften van deze tijd. Op welke wijze zou het in de G. D. B. aanwezige potentieel kunnen worden ingezet? Over vormingswerk kwamen aarze-

lende geluiden: grotere inschakeling van het lekenement; toerusting van deze leken en het opwekken tot het aanvaarden van verantwoordelijkheid voor de bereidheid tot medewerking aan het gemeentelieven.

De Algemene Doopsgezinde Sociëteit bleek bijzonder geïnteresseerd - een proefpolderobject in "Heerewegen" werd gestart. Het accent lag hier op gerichte conferenties; vormingsweekends voor dopelingen, predikanten, beroepsgroepenwerk. De L.F.D.Z. - Zusterkringfederatie was de eerste organisatie, die het belang inzag van kadertraining en hiermee begon.

In een volgend artikel zult u lezen hoe uit deze eerste aanzet men kwam tot de huidige opzet van het vormingswerk. De G.D.B. begon de koers voor activering van persoonlijk geloofsleven en dienend bezig te zijn voorzichtig uit te zetten in de sector van het vormingswerk door bezinning op de vraag wat er met de eigen gevonden en beleefde evangelische waarheden gedaan kan worden in de directe omgeving en in de wereld. Het waren tien jaren van werken - naar elkaar toegroeien - het ontmoeten van nieuwe problemen en frustraties - en het bedachtzaam zoeken van een nieuwe richting. De beelden uit de gelijkenis van de zaaier zijn hier toepasselijk. Het uitgestrooide zaad was misschien soms van goede, soms van minder goede kwaliteit; de zaaier had ook zijn beperkingen; de bodem, waarop het zaad terecht kwam, had in talloze gevallen zeer zeker beperkingen - maar wie zal zeggen wat er uiteindelijk is opgekomen van al het zaad dat er gezaaid is door talloze medewerkers, die geloofden in de oogst, waarvoor zij dienden.

Meintje Kuitse

EEN NIEUW PERSPECTIEF

Nu ik de jaren tracht te overzien, waarin ik op de voorzittersstoel van de Gemeenschap voor Doopsgezind Broederschapswerk (G.D.B.) heb gezeten, komt er een steeds groeiende stroom van indrukken op me af. Het is volstrekt onmogelijk om alle activiteiten en waardevolle contacten hier te vermelden. Wat het laatste betreft, denk ik aan de bewaamde bestuursleden, die zoveel werkkrachten aan de G.D.B. gegeven hebben. Wij vormden met elkaar een goed team, waarbinnen zich al

denkend, pratend en doende feitelijk reeds een stuk vormingswerk voltrok. Hiermee noem ik dan meteen het woord, waarmee het werk wordt aangeduid, dat zoveel van onze aandacht heeft gevraagd: Vormingswerk. Nu een ook bij ons alom geaccepteerde en gewaardeerde werksoort, maar destijds met meer reserve dan instemming begroet.

Terugziend springt voor mijn gevoel één datum naar voren. Dat is de 21e september 1963. Toen werd tijdens de Algemene Arbeidssamenkomst (onze jaarvergadering) in het kerkje van ons Broederschapshuis te Schoorl een sobere dienst gehouden, waarin Br. S. A. Houwing werd ingeleid als Vormingsleider. Op 1 oktober begon zijn werk namens de G.D.B. ten dienste van de doopsgezinde gemeenten, instellingen, broederschap en van allen die ook buiten onze kring van zijn hulp gebruik wilden maken. Zo werd het uitdrukkelijk geformuleerd om openheid in dit werk in te bouwen. Hiermee deed een voor deze werksoort opgeleide en deskundige kracht zijn intree. Een Werkgroep Vormingswerk werd geïnstalleerd. Deze kreeg tot taak de vormingsleider te begeleiden met name waar het de inhoudelijke kant van zijn werk betrof.

Maar aan die eerste oktober 1963 was wel zo het een en ander vooraf gegaan. In 1958 besloten de Algemene Doopsgezinde Sociëteit, Vredesgroep en de G.D.B. te starten met internaatsvormingswerk, dat gesitueerd werd op "Heerewegen" bij Zeist. Na een paar jaar bleek, dat vormingswerk op deze wijze in de Broederschap neergelaten, onvoldoende aansloeg. Ondanks de grote inzet van ds. H. C. Valeton, die hier met ere genoemd mag worden, werd steeds duidelijker dat naar andere wegen gezocht moest worden. Op verzoek van de A.D.S. aanvaardde de G.D.B. de uitdaging om naar nieuwe wegen te zoeken, op voorwaarde dat "Heerewegen" niet tot onze last zou komen en dat wij de vrijheid zouden krijgen om een opgeleide vakkracht aan te stellen.

Na lange besprekingen, veel studie en soms tumultueuse vergaderingen groeide het inzicht dat vormingswerk op het grondvlak zou dienen te geschieden, in de gemeenten en instellingen, omdat het daar zou aansluiten bij wat de mensen dagelijks bezig hield. Langzaam wonnen onze inzichten veld, dat voor vormingswerk ook buiten internaatsverband een groot terrein braak lag. Tegenwoordig raken we aan plaatselijk vormingswerk al zo gewend, dat we ons nauwelijks meer

kunnen voorstellen dat dit eens zo veel weerstand heeft ontmoet. Ook binnen het overleg met andere kerken in het Vrijzinnig Protestantisme ontmoetten we destijds niet veel begrip voor onze ideeën.

Maar we gingen op de ingeslagen weg voort. Dat hield wel in, dat de structuur van de G.D.B. zich geleidelijk moest wijzigen. Wij namen immers zelf de verantwoordelijkheid voor een stuk hopelijk durend werk op ons. Van een overkoepelend lichaam werd de G.D.B. zelf een instelling, die zich met langlopend uitvoerend werk belastte. Dit had verstrekkende consequenties. Bestuurlijk en ook financieel. Wat het laatste betreft: door de verkoop met grote winst van het exploiteerbare landgoed Valkeveen, door subsidie van de A.D.S. en van de Broederschapshuizen, en door het invoeren van een broederschapscollecte, werd een goede basis gelegd. Ook slaagden we er in om de aan te stellen vormingsleider voor een deel van zijn tijd te verbinden aan het vormingscentrum "De Haaf" te Bergen. Dit laatste was niet alleen om financiële redenen, maar ook omdat wij van mening waren dat het voor een vormingswerker goed zou zijn om niet op een al te eenzame post te worden gesteld.

De oorspronkelijke bedoeling was om in meerdere delen van ons land dergelijke verbindingen aan te gaan voor eventuele andere aan te stellen vormingsleiders. Tevens werd dan de mogelijkheid open gehouden om plaatselijk vormingswerk zo af en toe naar een vormingscentrum te brengen. Ook de bevordering van de oecumene op dit gebied stond ons hierbij voor ogen.

Waarom vormingswerk onder Doopsgezinden? Uitdrukkelijk dient gezegd, dat hiermee geen evangelisatie-werk werd bedoeld. Wel was het Evangelie de inspiratie tot ons werk. Ook waren we niet van mening dat vormingswerk een laatste middel was om gemeenten te redden. Eerder was het een eigentijdse werkwijze, die naast pastoraat, apostolaat, prediking, een hulp kon zijn om mensen hun eigen weg te laten vinden temidden van de problemen en vragen, die het dagelijks leven op hen af deed komen. De samenleving is zo ingewikkeld en vaak bedreigend geworden, dat het steeds moeilijker valt om daarin als gelovig en mondig mens je weg te vinden. Methodes en werkwijzen van het vormingswerk willen hierbij behulpzaam zijn door mensen in groepsverband aan en van elkaar te laten leren om de eigen mogelijkheden te ontplooiën.

De veranderingen in geloofsopvattingen gingen aan de G.D.B. niet

voorbij. Het inzicht brak door, dat het voor mensen die hun weg moesten zoeken in de problemen van werk, samenleving, gezinsverhoudingen, maar een beperkte bijdrage betekende om hen "te laten zingen op de hei". Naar binnen gekeerdheid was niet voldoende. Er kwam daardoor bemoeienis met maatschappelijke, culturele en politieke vragen. Hoe te leven als gelovige in een geseclariseerde wereld? Hoe de dialoog met die wereld voeren? Hoe bescheiden dienend aanwezig zijn? Hoe met elkaar binnen de oecumene van gelovigen en andersdenkenden op weg te gaan naar morgen?

De G.D.B. probeerde service te bieden. Mede door het vormingswerk, dat door steeds meerderen werd gewaardeerd. Toch zou het op een misverstand berusten als men zou denken dat de G.D.B. in de door mij beschreven jaren zich daarmee uitsluitend bezig hield. Alle reeds bestaande werk werd voortgezet en vaak uitgebreid. Ook waar nodig omgebogen naar de eisen des tijds. Zo kregen gemeenschapsweken, gezinsweken, enz. zeer veel aandacht. Herhaaldelijk was er overleg met de betreffende commissies over achtergronden, uitvoering en vernieuwing van hun werk. Over de opzet en werkmogelijkheden van het nieuwe broederschapshuisvormingscentrum te Aardenburg is intens nagedacht.

Verder bood de G.D.B. in deze jaren de gelegenheid tot kadertraining en toerusting van gemeenteleden. Daaraan bestond grote behoefte, zoals bleek toen wij een tweejarige cursus "Toerusting en Opbouw" in 1963-1964 deden verschijnen. Het getal der abonnementen overtrof ver ieders verwachting. Ook de enige jaren uitgegeven Bijbelstudiegidsen vonden gretig aftrek. Ons inlegvel in het Algemeen Doopsgezind Weekblad "Fundament en Bouwstenen" droeg de signatuur van een kadervormend blad. De steeds groeiende problematiek der vrijetijdsbesteding na en naast de arbeid deed ons een "Werkgroep Recreatie" oprichten. Deze was bedoeld om aan onze Broederschap op dit zo belangrijke levensveld bezinning en nieuwe impulsen te geven, uiteraard in samenwerking met anderen. Na veelbelovende aanvangsjaren schijnt deze werkgroep afgevoerd te zijn. Maar laten we blijven leven uit de hoop, dat bij ons weinig definitief is.

Ook niet de beschrijving die ik over de jaren 1961-1970 van de G.D.B. mocht verzorgen. Veel zou er aan kunnen worden toegevoegd, maar ik moet het hierbij laten. Wel hoop ik dat het verlangen om te bewaren nooit de moed om te vernieuwen zal overvleugelen. Proficiat G.D.B.!

Jelle Keuning

EEN OPEN TOEKOMST

Terugzien is het beschouwen van de dingen die reeds gebeurd zijn en gaat je beter af naarmate je er meer afstand van hebt kunnen nemen.

Vooruitzien is het onder woorden brengen van een visie op de toekomst (een visioen) dat mede aangeeft je eigen betrokkenheid bij het toekomstig gebeuren. Dit is op zich een hachelijke onderneming, omdat je visie kan worden gelogenstraft door diezelfde toekomst. Toch wil ik een poging wagen.

De G.D.B. ontleent - evenals elke andere instelling of organisatie in een vrije samenleving - haar bestaansrecht aan de dienst die zij aan anderen verleent. De aard van deze dienst aan anderen binnen onze broederschap is gedurende de afgelopen zestig jaren, naar ik meen, nauwelijks veranderd. Over het algemeen kan gezegd worden dat men bij de G.D.B. de ruimte heeft gevonden voor bewustwording, als het gaat om het persoonlijk geloof of als het gaat om het persoonlijk functioneren in de broederschap.

Als ik het goed zie, begon rond 1970 de dienstverlening van de G.D.B. zich vooral toe te spitsen op de persoonlijke bewustwording van het "kader" - ik bedoel hiermee in het bijzonder de kerkeeraadsleden en de bestuurders van A.D.S. en andere organen - van hun taakvervulling ten behoeve van onze broederschap. Ik denk dat de uit de broederschap opkomende vraag naar deze dienstverlening samenhangt met aldaar gevoelde spanningen, zoals de overal optredende teruggang van het ledental en de onduidelijkheid in de voorziening van leraren en de beschikbaarheid van plaatsen voor hen. De dienstverlening van de G.D.B. was zeer concreet, in de vorm van professioneel advies op het gebied van vormingswerk. De methode bleek een doelmatige bijdrage te leveren aan de persoonlijke bewustwording over taakverdeling en taakvervulling van bestuurders op verschillend niveau binnen onze broederschap.

Maar ook het kader binnen de gemeenten heeft de methode van het vormingswerk als een hulp ervaren bij het persoonlijk functioneren, bijvoorbeeld als wijkhoofden, contactpersonen, etc.

Als ik de tekenen van de tijd nu goed versta, dan verwacht ik dat de reeds gesignaleerde vermindering van het aantal leden nog wel enige

tijd door zal gaan. Ik denk dat de terugloop van het ledental pas zal eindigen als de kernen van de gemeenten het ledental aangeven. Deze kernen zullen mijns inziens bestaan uit die groepen mensen, die willen trachten de navolging van Jezus Christus met de daad gestalte te geven. De omvang van deze groepen, en daarmee van onze broederschap, zal dan zover geslonken zijn, dat - alleen daar al om - het functioneren van de structuur geen belangrijk vraagstuk meer is. Naar mijn mening zal er dan voornamelijk behoefte zijn aan persoonlijke bewustwording van de leden om daad-werkelijk Christen te zijn in deze samenleving, om de bedoeling van dit leven te begrijpen, om de taak van de mens in Gods schepping te verstaan.

Evenals in het verleden en het heden zal de G.D.B. zich ook in de toekomst richten naar de gerechtvaardigde wensen van de - dan overgebleven - kernen. De G.D.B. zal met deze kernen zoeken naar de mogelijkheden om behulpzaam te zijn bij de persoonlijke bewustwording van de dieper liggende levensvragen.

Wij mensen zijn het niet, maar het is de almachtige God, die ervoor zal zorgdragen dat de blijde, bevrijdende boodschap van Jezus Christus zal worden doorgegeven aan komende generaties. Wij kunnen slechts hopen - en bidden - dat wij als broederschap daarbij een instrument zullen mogen zijn.

Jaap Cuperus